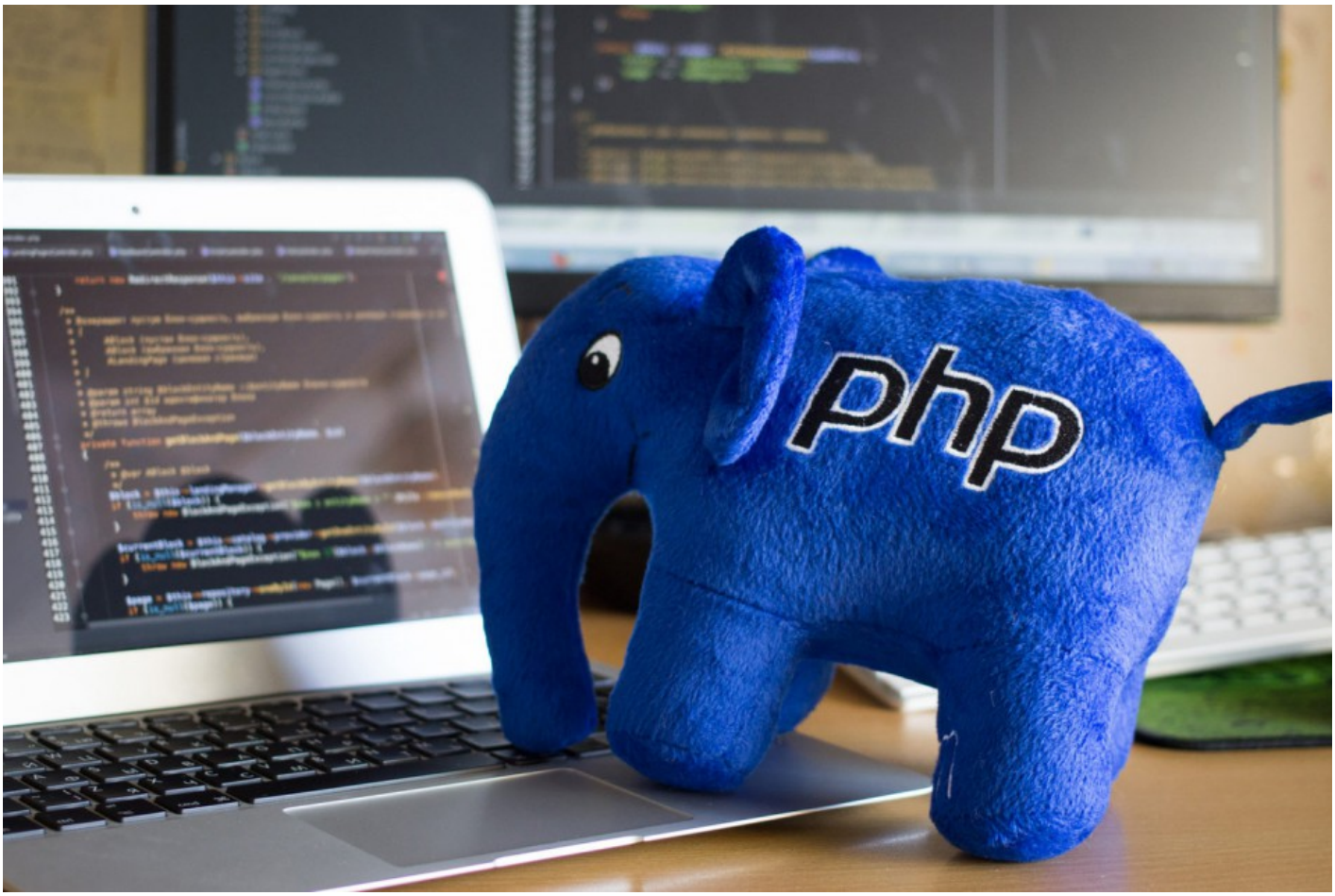
1. PHP7 TILI TARIXI

Bugungi kunda maksimal darajada foydalanuvchilarni o‘ziga jalb etadigan zamonaviy veb-saytlarning ahamiyati katta bo‘lib, ularni yaratish jarayoni o‘ziga xos yondashuvni talab etadi. Internet uchun dasturlashda o’zining munosib o‘rniga ega bo‘lgan vebga yo‘naltirilgan dasturlash tillariga PHP7 tili yorqin misol bo‘la oladi.

PHP nima?

PHP- keng miqyosda qo‘llaniladigan universal stsenariy tili bo‘lib, u ayniqsa veb-ishlanmalarga mo‘ljallangan va HTML –kodda taqbiq etilishi mumkin. Ushbu til dasturchi Rasmus Lerdorf tomonidan shaxsiy veb saytini qo‘llab-quvvatlash maqsadida stenariylar to‘plami ko‘rinishida yaratilgan. Bu tilning birinchi 'Personal Home Page Tools' (PHP Tools) deb atadigan 1.0 versiyasi 1995 yil 8 iyunda e’lon qilingan. Tilning uskunalar to‘plami 1997 yilda PHP 2.0 versiyasi chiqishi bilan yanada kengaytirildi, C-realizatsiyali ikkinchi versiyasi, butun dunyo bo‘yicha bir necha ming muxlislarga ega hamda, taxminan 50000 ta domenga o‘rnatilgan bo‘lib bu barcha Internet domenlarning 1% tashkil qilar edi. Ko‘p foydalanuvchilar bu loyiha uchun o‘zlarining kod bloklarini taklif qilganlari uchun, u bir kishining loyihasi bo‘lmay qoldi. PHP 2.0 rasmiy ravishda 1997 yil noyabrida chiqarildi. Ungacha u asosan beta-relizlar shaklida

mavjud edi. Shundan so‘ng ko‘p o‘tmasdan birinchi alpha PHP 3.0 paydo bo‘ldi.

1998 yilda tilning yana qayta ishlangan PHP 3.0 varianti bugungi PHP ga o‘xshagan birinchi versiyasi paydo bo‘ldi. Andi Gutmans va Zeev Suraski PHP 2.0 tilini o‘zlarining eCommerce-ilovalarini yaratish uchun etarli imkoniyatga ega emas deb topib, uni 1997 yilda to‘la qaytadan yozilgan til sifatida yaratdilar. O‘zaro hamkorlikda, Andi Gutmans, Rasmus Lerdorf va Zeev Suraski PHP 3.0 ni PHP 2.0 tilining rasmiy vorisi sifatida yaratdilar va e’lon qildilar. Natijada PHP 2.0 tilining rivojlanishi to‘xtadi.

PHP 3.0 tilining eng kuchli tomonlaridan biri uni kengaytirish imkoni mavjudligida edi. PHP 3.0 tili foydalanuvchilar uchun har xil ma’lumotlar bazalari, protokol va API larning mustahkam infrastrukturasi, hamda kengaytirish imkoniyatini yaratgani uchun, o‘nlab foydalanuvchilarni yangi kengaygan modullar yaratishga undar edi. Balki, PHP 3.0 ning o‘ta mashxurligi sababi ham ana shundadir. PHP 3.0 ning asosiy xusuiyatlaridan biri ob’ektga yo‘naltirilgan sintaksisdan iboratligidir. PHP 3.0 rasmiy ravishda 1998 yil iyun oyida 9 oylik oshkora testlashdan so‘ng chiqarilgan edi.

1998 yil oxiriga kelib PHP o‘n minglab foydalanuvchilar va yuz minglab Veb-saytlar uchun asos qilib olindi. Eng mashxur bo‘lgan paytida PHP 3.0 Internet Veb-serverlarining taxminan 10% ga o‘rnatilgan edi. 1998 yilning qishida PHP 3.0 rasmiy e’lon qilingandan so‘ng, Andi Gutmans va Zeev Suraski katta amaliy dasturlar bilan ishlashda unumdorligini va PHP kodli bazasi modulligini oshirish maqsadida PHP yadrosini qayta ishlashga kirishdilar. PHP 3.0 da amaliy dasturlar yaratish mumkin, lekin unda murakkab kompleksli amaliy dasturlarga xizmat qilish ko‘zda tutilmagan edi.

Tilning keyingi PHP 4.0 versiyasi 2000 yilda chiqarilib, unda ish unumdorligi, ishonchlilik va keng qamrovliligi yangi 'Zend Engine' (yaratuvchilar nomlari asosida - Zeev va Andi), yadrodan foydalanish evaziga oshirildi. Ancha oshgan unumdorlikdan tashqari, ushbu versiyada PHP 4.0 quyidagi imkoniyatlarga ega bo‘ldi: katta sondagi veb-serverlar, HTTP-sessiyalarni qo‘llash, chiqarishni buferlash, foydalanuvchi o‘zining PHP kodini kiritishi bilan xavfsiz ishlash usullari va tilning turli yangi konstruktsiyalaridan foydalanish.

Tilning PHP 5.0 versiyasi 2004 yilda yaratildi va PHP ni yaratuvchi guruhlarning erkin dasturiy ta’minotini yo‘lga qo‘ydi. Bunda asosiy e’tibor Zend yadroni yangilashga ya’ni (Zend Engine 2) ni yaratishga qaratildi.

PHP 6.0 tilining rejalashtirilayotgan eksperimental versiyasida asosan yunikodni qo‘llab-quvvatlashni tadbiq etish ko‘zda tutilgan edi va bu istiqbolsiz deb topildi. PHP7.0 ning joriy versiyasi 2015 yilda chiqarildi va yadroning oxirgi versiyasi Zend Engine 3 ga asoslangan bo‘lib, u yuqori ish unumdorligini ta’minladi.

PHP tilining oxirgi versiyalarining samaradorligi PHP5 va PHP6 larga nisbatan qariyib 2 marta ortdi, hozirda PHP7 tili jadal rivojlanish va yaxshilanish bosqichini o‘tayapti. Bundan tashqari, tilda juda yirik hamkorlik va sifatli rasmiy hujjatlar mavjud bo‘lib, ular juda ko‘p tillarga tarjima qilingan, jumladan rus tiliga ham. Tilni yaratuvchilar ixtiyorida Composir paketlar menedjiri va repazitoriy Paskagist paketlari to‘plami mavjud bo‘lib, ular 120 dan ortiq paketlarni o‘z ichiga oladi. 2018 yil noyabrda ushbu repozitoriydan 502 millionta paketlar o‘rnatmasi ishlab chiqilgan.

Xozirgi kunda PHP tilidan yuz minglab dasturchilar foydalanadi, u 20 milliondan ortiqroq veb saytlar va 1 milliondan ortiq veb serverlarga o‘rnatilgan.

PHP tilini qulay va funktsional til deb atab bo‘lmaydi, uni dasturchilarning sevimli tili toifasiga ham kiritib bo‘lmaydi, ammo, PHP tilining bitta muhim jihati mavjudki, bu til haqidagi barcha salbiy e’tirozlardan ustun turadi. Shu sababli, PHP tilini tanlash maqsadga muvofiq. Ushbu muhim jihat quyidagidan iborat: WordPress blok-platformasidagi saytlarning internetdagi salmog’i juda katta bo‘lib, WordPress faqat PHP uchun xizmat qiladi. Agarda keltirilgan fakt ham yetarli emas deb hisoblansa, PHP tilining muhimligi haqida boshqa bir faktni keltiramiz. Eng yirik va o‘ta taniqli saytlar o‘z faoliyatini aynan PHP da boshlagan, bunga misol tariqasida FaceBook ni va ommabop dasturlash tili TIOBE ni eslatib o‘tish kifoya. TOP-5 ga eng mashhur dasturlash tillari sifatida quyidagi beshta til kiritilgan: Java, C, C++, Python va Visual Basic.NET. O‘tgan yilda ham yetakchi tillar beshligi deyarli o‘zgarmasdan qoldi, faqatgina Visual Basic.NET o‘rnini C# tili egalladi. 2017 yilda yetakchi tillar beshligini JavaScript yakunlagan bo‘lsa, 2018 yilda PHP egalladi. 2019 yilda PHP7 da ish samaradorligi ikki-uch marta ortdi. PHP tili ekotizimining hozirgi holatini baholashda PHP uchun asosiy paketlar majmuasi – Packagist ni qarash yetarli, u eksponensial ravishda o‘smoqda. Ushbu paketlarning kuniga 25 milliontagacha yuklab oliniyotganligi, PHP tilining ekotizim ekanligidan dalolat beradi. PHP7 tilida ishonchli, yaxshi xizmat ko‘rsatuvchi va sifatli dasturiy ta’minot yaratish mumkin.

Hozirda information bozorda turli ishlab chiqaruvchilarning bir nechta yechimlari (saytlari) mavjud:

Apache server (sayt - apache.org) – bu tarmoqda eng keng tarqalgan va ommabop bepul foydalaniladigan serverdir. U o‘ta ishonchli va moslashuvchan bo‘lib, prosessor resurslariga qat’iy talab qo‘ymaydi va ko‘plab saytlarga xizmat qilish qobiliyatiga ega. Ushbu saytning ilovalari keng spektrdagi operatsion tizimlar uchun yaroqli, ularga misol tariqasida Unix, Linux, Solaris, Mac OS X, Micrasoft Windows va boshqalarni ko‘rsatish mumkin.Hozirda Apachedan foydalanish ko‘rsatkichi 71% ni tashkil etadi. Ammo, Apache o‘ta murakkab dastur bo‘lib, undan har bir foydalanuvchi erkin foydalanish imkoniyatiga ega emas.

Denver server (sayt – denwer.ru) saytlar, veb – ilovalar yoki Internet sahifalar bilan ishlashga mo‘ljallangan bepul foydalanadigan serverdir. Ushbu mahsulot soddalashtirilgan ishlash uchun zaruriy distributivlarga ega. Masalan, unga veb – server Apache, berilganlar bazasi va boshqa dasturlar bilan ishlashga mo‘ljallangan PhpMyAdmin va MySql paketlar kiradi. Afsuski, Denver server faqat Windows operatsion sistemasida ishlaydi.

XAMPP server (sayt – www.apachefriends.org/en/xampp.html) – Apachening do‘stlari tomonidan to‘plangan serverlarning maxsus jamlanmasidan iborat. Zaruriy distributivlarning mavjudligi to‘laqonli veb serverni ishga tushirishni ta’minlaydi. Ushbu dastur Windows, Solarif, Mac OC X va Linux tizimlarida ishlaydi. Unda quyidagi afzalliklar mavjud: server foydalanuvchilar uchun sodda interfeysga egaligi bilan mashhur va ko‘pgina dasturchilarning sevimli serveriga aylangan, uning yaratilgan versiyalari tez-tez paydo bo‘ladi, yangilash jarayoni foydalanuvchi uchun sodda va qo‘lay tarzda amalga oshiriladi, qo‘shimcha modullari ham mavjud.

AppServ serveri (sayt – www.appservnetwork.com) – juda yaxshi server bo‘lib, uni osongina o‘rnatish va barcha distributivlarini bir daqiqa ichida ishchi holatga keltirish mumkin. Ushbu serverning birinchi qo‘llanilishi 2001 yilga to‘g‘ri keladi va shundan keyin undan foydalanuvchilar soni har doim ortib bormoqda. AppServning o‘rnatilishi oson, u ayrim va maxsus relizlarga nisbatan turg‘un (stabil) holatda ishlaydi, hamda uning ishonchli ish samaradorligi foydalanuvchi kompyuterida to‘laqonli veb server yaratish imkoniyatini beradi.

VertigoServ serveri (sayt – www.vertrigo.sourceforge.net) – yana bir unchalik yomon bo‘lmagan va local serverga sodda o‘rnatiladigan serverdir. Serverni yig‘ish o‘ta nozik ish bo‘lib, uning ish samaradorligi yaxshi va diskda kam joy egallaydi. Afsuski, u hozircha faqatgina Windows OS da ishlaydi.

Zend Server Community Edition serveri (sayt – www.zend.com) – bu Zend kompaniyasidan bepul server bo‘lib, u veb – ilovalar bilan ishlashga mo‘ljallangan. Foydalanuvchi kompyuterida local serverni tez ishga tushirish uchun barcha zaruriy elementlarga ega.

OpenServer serveri (sayt – www.open-server.ru) bu portative local server bo‘lib, u saytlarni hamda boshqa veb loyihalarni ishlab chiqish va yaratish uchun yuqori funktsionallikka ega. U ko‘p tilli interfeysga ega (jumladan, rus tilida ham) va windows OS da ishlashga mo‘ljallangan. Olinuvchi informatsiya bilan uni tashuvchilar o‘rtasida muloqot o‘rnatilgan. Bu server juda ham yaxshi va Denver serverga muqobil bo‘lgan yomon bovlmagan server.

WampServer server (sayt – www.wampserver.com) – bu ruscha interfeysga (xuddi shuningdek, boshqa tillarga) mo‘ljallangan server. U sodda va tushunarli menyuga ega,

hamda qulay o‘rnatiladi va uni ishchi holatga keltirish deyarli qiyinchiliklar tug‘dirmaydi. Serverni ishchi holatga keltirishni konfiguratsiya fayllariga ta’sir ko‘rsatmasdan amalga oshirish mumkin. Bu o‘z navbatida ishni endi boshlayotgan veb – ustalar uchun juda foydalidir. Server bepul tarqatiladi va faqat windows platformasida ishlaydi. Afsuski, uning portativ versiyasi mavjud emas.

EasyPHP serveri (sayt – www.easyphp.org) – bu ruscha interfeysga ega bo‘lmagan yaxshi jamlanma. Uni jamlash oson, yirik funktsionalga ega emas va asosan unchalik yirik bo‘lmagan loyihalarni testlashtirishga mo‘ljallangan. Unda olinuvchi portativ ma’lumot tashuvchilar bilan ish ko‘rish mumkin. Ushbu server Denver serverga muqobil server bo‘lib, xizmat qiladi.

Shunday qilib, yuqorida ko‘rib o‘tilgan eng mashhur veb – serverlar bo‘lib, ular veb ustalar orasida alohida e’tiborga ega. Ko‘rinib turibdiki, bunda tanlash imkoniyati mavjud. Foydalanuvchi o‘ziga yoqqan serverni yuklab olish va jamlanma tarkibini maxsus saytlardan bilishi mumkin. Server jamlanmasi ma’lumotlarini faqat maxsus saytlardan olish tavsiya etiladi, chunki boshqa maydonlarda ishlamaydigan distributivlar yoki biror – bir viruslar bo‘lishi mumkin.

Php ning mashhurligi nimada?

PHP tili dastlab foydalanuvchilar uchun sodda va tushunarli bo‘lishidan qat’iy nazar, tajribali dasturchilarga ko‘pgina qo‘shimcha imkoniyatlarni taklif etadi.

PHP – kod maxsus boshlang‘ich va oxirgi teglardan iborat bo‘lib, ular “PHP rejimiga” kirish/chiqishga imkon beradi, bular o‘z navbatida HTML – hujjatlar ichida ko‘rsatmalarni bajarishni ta’minlaydi.

PHP – kod veb – serverda amalga oshadi (ya’ni server tomonidan), bundan farqli ravishda JavaScript-kodda esa ishga tushirilayotgan brauzer (ya’ni, mijoz) tomonidan amalga oshiriladi. Mijoz stsenariyning amalga oshishi natijasini oladi, bunda mijoz qanday boshlang‘ich koddan foydalanganilganligini bilmaydi. So‘nggi yillarda server tomonidan amalga oshiriladigan qayta ishlash vaqti “bulut” deb atala boshladi.

Bulut nima?

Har doim, foydalanuvchi brauzerdagi veb – saytga o‘tishida, u veb – serverdan veb – sahifani so‘raydi va uning javobini HTTP protokoli (qaydnomasi) bo‘yicha qabul qiladi. Agar veb – sahifa PHP – stsenariysiga ega bo‘lsa, veb – server dastlab PHP – harakatga kod javobini veb – brauzerga uzatishdan avval qayta ishlash uchun murojaat qiladi.

Quyidagi maslahatni (tavsiyani) keltirib o‘tamiz HTTP (Hypertext Transfer Protocol – giperteksni uzatish protokoli) universal kommunikatsion stardart bo‘lib, u ixtiyoriy kompyuterning ixtiyoriy veb – serverdan internet orqali o‘z fayliga kirish imkoniyatini

beradi

Image not found or type unknown

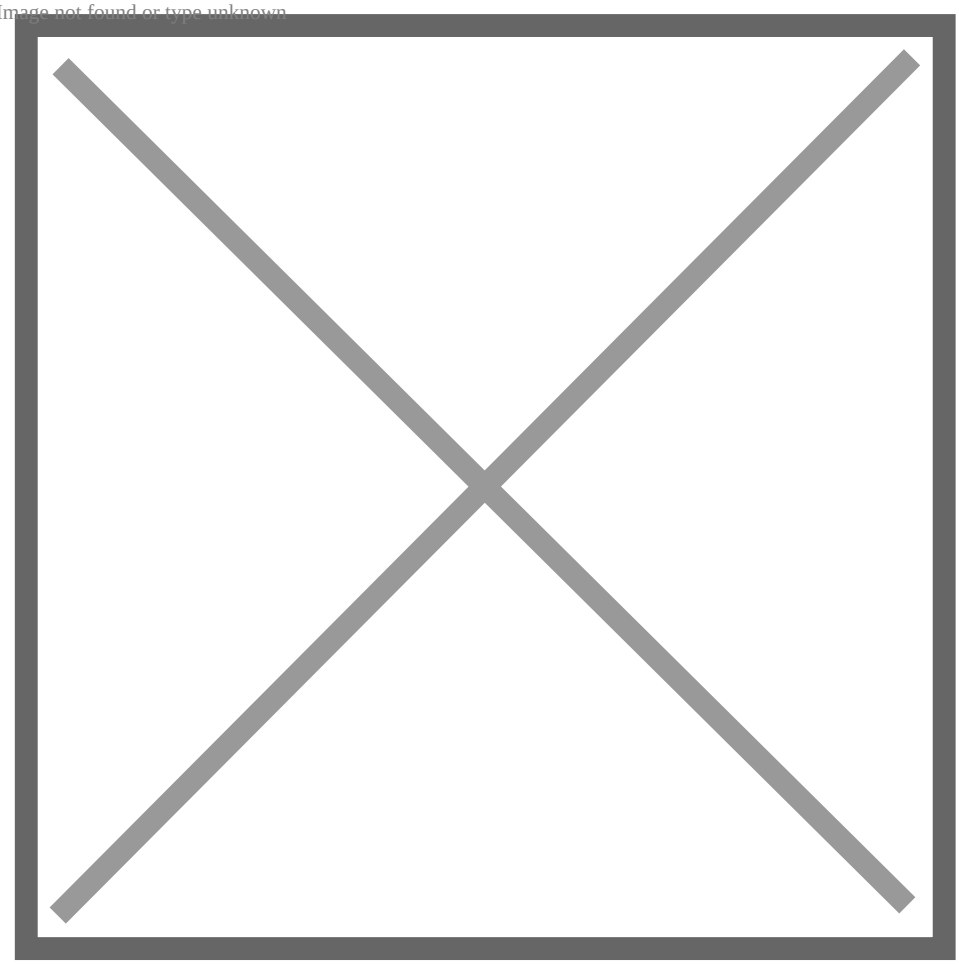

Image not found or type unknown

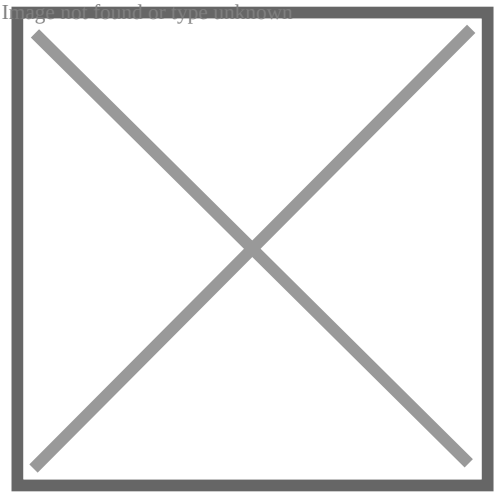
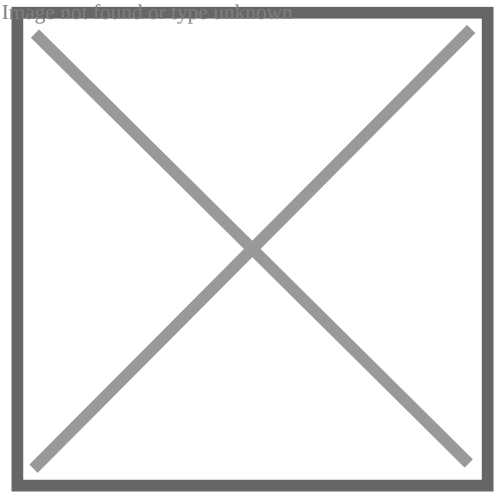

Image not found or type unknown

Keyingi sahifalar interaktiv veb – saytlarni yaratish muhitini qanday tayyorlashni, o‘z shaxsiy kompyuterida quyidagi server texnologiyalarini o‘rnatish yo‘li bilan amalga oshirishni ta’minlaydi:

Veb – server – OpenServer (open_server_5_2_3_premium yoki open_server_5_2_2_ultimate bepul).

PHP – harakat –PHP7.0.